

415 GODINA KONJICA

Aladin HUSIĆ

KONJIC I NJEGOVA OKOLINA U VRIJEME OSMANSKE VLADAVINE (1463-1878)

Dr. Jusuf Mulić, Biblioteka *Kulturno naslijeđe* /Općina Konjic; knj. 2, Konjic, 2001.

Urbani razvoj bosanskih gradova, koji svoju ekspanziju doživljava u 16. stoljeću, posebno u drugoj polovini, spada u važne prioritete naše historiografije. Međutim danas je malo gradova čija prošlost u vrijeme njihove intenzivne urbanizacije je valorizirana na jedan sveobuhvatniji način. Taj proces vezan je za dolazak Osmanlija i sa njima jednog novog načina življenja kao i cjelokupne organizacije života koja je na ovim prostorima predstavljala svojevrsnu novinu.

Konjic je jedan od rijetkih čija prošlost nam je sažeta zahvaljujući dr. Jusufu Muliću, čiji je mukotrpan rad, duži od jedne decenije, konačno krunisan izlaskom iz štampe voluminozne monografije pod naslovom "Konjic i njegova okolina u vrijeme osmanske vladavine". Prije svega monografija predstavlja djelo koje pokriva jednu značajnu prazninu u prošlosti Konjica i konačnu realizaciju ideje potaknute još davne 1975. godine od strane dr. Pava Anđelića da se nakon njegove knjige "Kulturno-historijski spomenici Konjica i njegove okoline" (1965. g.) obradi i razdoblje nakon dolaska Osmanlija. Austrougarski period prošlosti Konjica, čiji autor je također dr. Jusuf Mulić, objavljeno je 1990. godine. Od tada do 2001. i objavljivanja ove monografije koja obuhvata

osmansko razdoblje nastajalo je ovo djelo u jednom veoma teškom vremenu sa brojnim nedaćama koje su pratile taj nastanak. Ni agresija na Bosnu i Hercegovinu (1992.-1995.) nije pokolebala istraživača uprkos činjenici da je dio prikupljenog i obrađenog materijala do 1992. g. ostao na okupiranom području Grbavice.

Ovom monografijom obuhvaćeno je razdoblje duže od 4 vijeka, preciznije 415 godina ove bosanske kasabe i njene okolice. Skoro da nema procesa ili društvene pojave u kojoj je Konjic sa okolicom, kao dio sveukupnog bosanskog društva, participirao ili su se odvijali u njemu ili njegovom okruženju a da nije dotaknuto u ovoj monografiji. To je jedno potpuno cjelovito djelo koje na seriozan način rasvjetljava sve značajnije događaje i historijske mijene koje su ih pratile. Upravo stoga ne treba nas iznenadivati činjenica da monografija ima XIX poglavlja, kojima je autor pridodao i *Dodatak*, te dva autorska priloga drugih saradnika. Kroz tih XIX poglavlja autor prati postepeno uklapanje Konjica i okolice u novu administrativno-upravnu podjelu i sve promjene koje su nastajale u toj sferi kao i uspostavu vojne i sudsko-administrativne vlasti te mjesto i ulogu Konjica i okolice u takvoj podjeli. Autor je vrlo dobro učio dosada nedovoljno razjašnjenu podjelu tog

područja i povukao jasnu razliku između nahija Bosanske Neretve i Hercegovačke Neretve te njihov položaj u raznim administrativno-upravnim promjenama. Nije propustio rasvijetliti ni agrarne odnose i ono što ih prati, strukturu stanovništva, etničke i konfesionalne promjene kao bitan segment sveukupnih procesa na tom prostoru. U demografskoj strukturi pored autohtonog stanovništva tog kraja jedan manji udio otpada i na doseljeno muslimansko stanovništvo u konjički kraj kao i na doseljene Vlahe i Arbanase, koji su kao i domaće stanovništvo prelazili na islam, istina u znatno manjem broju. Rezultat tih pojava jeste postojanje različitih konfesionalnih zajednica na malom prostoru Konjica, tako da su u jednom vremenskom razdoblju istovremeno egzistirale: Crkva bosanska, katolička, pravoslavna i islamska zajednica. Pred povremeno agresivnim nastupanjem pripadnika pojedinih zajednica ili nosilaca različitih ideja, egzistencija Crkve bosanske bila je ugrožena i postepeno se sužavao prostor za njeno postojanje, posebno prelascima njenih pripadnika na islam.

Na sličan način autor je zahvatio i obrazovni sistem i njegove oblike, od obrazovnih napora pripadnika Crkve bosanske, katoličke, pravoslavnog i muslimanskog školstva. Kako su druge konfesionalne zajednice predstavljale manjinu, tako je muslimansko školstvo, od njegovog nastanka, predstavljalo dominantniji, povremeno i jedini obrazovni sistem na tom prostoru, u vrijeme svoga uspona sa dvije medrese u samom Konjicu. Obrazovanje je omogućilo sadržajan kulturni život, književni rad, prepisivačku djelatnost, nastanak biblioteka, i konačno bogatu narodnu i poetsku tradiciju ovoga kraja.

Posebno poglavlje posvećeno je urbanom razvoju samog Konjica, u kojem je pažljivo praćeno teritorijalno širenje grada, sa svim demografskim, konfesionalnim promjenama koje su vremenom nastajale od dolaska Osmanlija, te kasnijim kretanjima koja su nastajala kroz cijelo razdoblje njihove vladavine. Ovo poglavlje, kao i druga, obogaćeno je tabelama i pojedinačnim i poimeničnim popisom stanovnika Konjica u onoj mjeri u kojoj su to dostupni izvori pružali. Na istovjetan način monografija nas vrlo precizno upoznaje i daje pregled privredne djelatnosti stanovništva Konjica

i okolice te svih proizvoda u užem njegovom području.

Autor nije propustio istražiti i neobične pojave i zanimljivosti koje su se događale, poput ubistva neretvanskog kadije Isaa, i kasnijih vrlo značajnih događanja iz vremena autonomnog pokreta pod vodstvom Husein-kapetana Gradaševića, Ali-paše Rizvanbegovića, krvavog pohoda Omer-paše Latasa i sukoba sa njegovom vojskom i drugo.

Bogata, sadržajna i nadasve zanimljiva monografija opremljena naučnim aparatom, praktična i ilustrativna, podjednako je pristupačna i za snalaženje jednostavna svima koji se budu interesirali za prošlost Konjica i njegove okolice. Takvom je čini autorov napor da prikupi sve što je bilo moguće i dostupno u proteklom vremenu, počev od arhivske građe koja čini fundament ove monografije do literature koja ostaje u sjeni bogatstva podataka razasutih po brojnoj arhivskoj građi, koje nam je autor sažeo i ponudio u ovom svome djelu. Ako se ima u vidu da je za nastanak ove monografije trebalo obići ili se koristiti fondovima i zbirkama brojnih kulturnih, javnih i naučnih ustanova, u BiH i inozemstvu, onda ne treba čuditi što je uz sve poteškoće, posebno rat kao otežavajuću okolnost, za njenu pripremu trebalo više od jedne decenije. Za nastanak ovoga djela bilo je neophodno obaviti istraživanja u brojnim institucijama. Pored Gazi Husrev-begove biblioteke, Orijentalnog instituta u Sarajevu, Historijskog muzeja BiH, Arhiva BiH, autor je morao koristiti i fondove Državnog arhiva u Dubrovniku, Orijentalnog instituta Univerziteta u Beču, Instituta za historiju Univerziteta u Gracu, te Instituta za istoriju i geografiju Univerziteta u Bariju, kao i pomoć brojnih saradnika na prevođenju različitih arhivskih dokumenata.

Stoga, monografija koju imamo pred sobom, predstavlja djelo vrijedno pažnje ne samo sa stanovišta proučavanja prošlosti Konjica i njegove okolice nego i proučavanja sveukupnih procesa u širem području tokom viševjekovne osmanske vladavine u Bosni i Hercegovini.

m